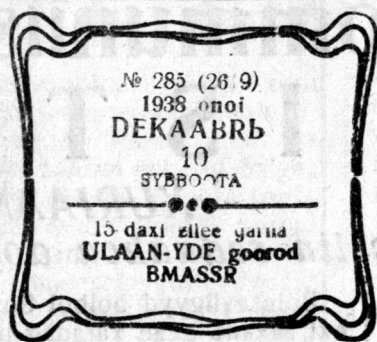

BK(b)P-iin Buriaad-Mongol Obkoomol ba BMASSR-ei Verxoovno Soveedei Preziidiyme oorgan.

Soveed iraaç.
 „SSSR VR-77“ sybstratostaadai ni-
 delge.
 Kolxooruudta, myngen doxooduuditi
 xabaaxu tuxul.
 Xloopka sugluualgtingaa plaan dyyr-
 gebe.
 Viistavkede xabaadalsaxiin erxe olxiin
 tylloo.
 Byxesojuuzna Kommunitis (bolşevii-
 ggydei) Puartiitiin istoori.
 Gruamotna biçe konsulttaanta.

SSSR-ei SNK-de ba BK(b) Paartiin CK-te

S o v e e d v r a a c

11 цаас 13 минутад агаар
хотар хйе шаар хаддаа ниделгийн
болууцо тах арза, сабсхана зуура
ар deerexene dytexen баигаа
meg yylenyydel саана орозо
болбо.

(„Praavdiin“ tyryy bişeghee)

НАША КРАСНАЯ АРТИЛЛЕРИЯ НА ПОЛЯХ
ГРАЖДАНСКОГО СРАЖЕНИЯ ЗА ЧЕСТЬ, СВОБОДУ И
НЕЗАВИСИМОСТЬ СОВЕТСКОГО СОЮЗА. ЗА ДЕЛО
ЛЕНИНА-СТАЛИНА БУДУТ ИГРАТЬ РЕШАЮЩУЮ РОЛЬ
И Е. ВОЗНУКОВ

ZURAG DEERE: Xydoozniguud Deeni ba Dolgo-ryykovoi zurahan plakaad.

Xloopka sugluulalgiingaa plaan
dyyrgebe

Ek-tillil na promišlennostiin ol maas-a sersjoog ygedeg, So-uzii uhalgiin raioonuud bol-ol xloopko-sersjoogit suglulal- ingaa plaantiin yng-r gse zil-xinee har šaxuu urda, dekaab- iin 1-d 100,5 procent d yre- eb. Kirgiize bolbol 19 mian- an toonno xloop-a ylyy sug- ulba, Tyr emeent-18 miang, ani isaan-16 mianga. Tere- len Kazaxstaan ba Armeenii Xeden olun kolxoozuudaa xloopkiin suglulalga ba terenii- ji gyrende tuşalg-a yrgelzelhe- balna Xloopog ene zilde exi- klaassai. Kolxoozuud, boledre- leed p ynknydyte diilenxidee- needexi soorinuudiji tuşaa- nad.

Ukraina, Krim ba Kalmiiga- xloop oova šine raioonuud pla- naa a nžaltatit dyrg-chen bulu- na.

Xeden olon kolxoozuudaa
xloopkiin sugluulalga ba terenii
ji gyrende tuşaalga yrgelzelheo
baina Xloopog ne zilde exin
klaassai. Kolxoozuud, beledxe
lei p.ynknydyte diilenxidee
nezedexi soortnuudiiji tuşaa
nad.

Ukraiina, Kriim ba Kalmiiga
xlop oova şine raiionuud pla-
naa a nzaltatai dyrgchen baina

*Viistavkede xab_aadaalsaxa
erxe olxiin tyløø*

BMASSR-ei Verhoovno Soe-
del Preididiym bolbol mal-
taliiji xyzgœxiin gyrenei
taliiji xysd ba ylypœelen
dyrgexin tylœ, malai yœel-
elgiyi zœsete hainaar ynger-
exin t,lœœ, Byxesojuzna xy-
œœ azaxiin vstavkede xabaa-
xaxa xyndete erxe tulxiin
lœœ aimaguud, AZO-nuu i,
tolxoozud, mlaazalat feerme-
tylyg, xydœ azaxiin tyryy xy-
yyd xoorœudin respyoliikaan
xa socialis sœreovnaani
emdxixex togtool gargahan baina.
œne usarhaa minal respyybli-
nin tyryy tolxoozuut ba feer-
œenydy, tyryy xynydy bolbol
xa togtooliiji ton xaluunaar
glaza abaad, respyyoliikaanska
sœreovnaanida oroloizo baina.

Respyyblin Verxoovno So- | kolxooziiji socialiis sorevno-
vaanida urihan baina.

geuel Prezidiyamel ba viistavke
oimoi nere deere, socsoorv-
ovaanida orolsohon tuxai
euen olon biiseyyid ba ujal-
aanuud kolkoozuudhaa, kol-
oozniguudhaa, feermenyidhee
orozo baina. Ziiseelxede, Selen-
jiginaar, Orongoin somo-
toi, Ulaan Orongo- kolkoozoi
kolkozniguui bolbol xamtiin-
гаа suglaan deere, Byxesojuuz-
а xydee аахтии viistavke tu-
tai SSSR-el Verxoovno Sovee-
tel II Seessiin gargahan zakoo-
niliij, viistavxede xabaadaxa ys-
boovili, myn tereşelen res-
publikianska soevnovaanu tu-
tai BMASR-el Verxoovno Sovee-
tel Prezidiyamel tegetoelii

Tarbagatain aimagai gazarta-
riaalangi tahagai barilgas-
teenig nyxer S. A. Vasiljev
bolbol 1940 onoi janvaarin 1-
xyrter, malazalai bariganuudai
86 şine objeektnyydiij bariul-
xa ba eksplyatacada orulxa
g. m. ujalganuudiij abza, res-
publikianska soevnovaanida
orolsohon baina. Nyxer
Vasiljevvel iniciativa xadaa ton-
jixe udxaşanartal, jyyo gexede,
zootexniceske barilganuud de-
re arada caisad bolbol бага-
хан биё хоро хыргехан ба
ене врелителствилн хоёлгол-
нууд үёё хысд усадхадаагй
baina. Zootexniceske barilga-

Niutagai oorganuud ba kol
xoozuudai zuurşalganuuđai oro
hontoi xamta, SSR Sojuuza
Aradaı Komissaarnarı Sovee
ba BK(b) Paartiin Centraalına
Komiteed bolbol SSR Sojuuza
SNK ba BK(b) Paartiin Cent
raalına Komiteedei 1938 onoi
apreeliin 19-nai yderei togtoo
lıji xubilgan, togtooxon:

Xydeə azaxiin arteeliin us
taavai arban xojordoxi statʃjaa
gai nairuulgiiji iimeer batalaxa

a) zakoonoor batalagdahan
naloogiiji gyrende oruulxa, sta
raxovoi tylenebyndiiji ba
nyngen ssyydy, diin busaaltiji
tyluxe jabadnuudiiji tyryysin
eelzeende xexe;

b) azaxiin xereglelde xereglegdexe şuxala, gargaşanuujiji xaraalan gargaxa, nerelbel: xydөө азaxiin maşına zebseygydei remoont, malnuudijij emnäge, vreditelnyydei temesel g. m.

c) arteelliin administratiivna-
azaxiin — gargaşada myngen
doxooduudai xojor proceenthoo
jixe bişilji tahalaza, ene garga-
şilji xuşaxa;

ç) kылбтырне хэреглелгедэ зөөри таһалaxа нерелбел: колхооз-но каадрануудииҥи беlexge, jaаслинуудииҥи, detпoшcaадкануу-уиҥи emxiдxелge, raadioo бай-гуулҥа г. м.

d) xydөө азaxиin машина зebceг ба малнуудийг худалдан абагада, барилгийн материал-нуудийг абагада, гадaa тееhee баригада xабaадүүлaгдaн xy-дeлмepишeдтe тoосoлг,ин гaргaшa-нуудийг гaргaxиin тyлaдa, ap-тeелин xубaгдaxыгй foондo-дo нeмexe.

Xubaagdaxagyi foondodo nemelte oruulxa jabadal bolbol zernovoi raioonuudta arteelii.n byxii myngen doxoodoi 12-hoo doošo biše, zyger 15 procent-hoo deеше biše xemzeeteiger, texničkeste kылbтырныуды ба мазаалai raioonuudta 15 proc.

doošo biše ba 20 proceentho
deēše biše xemzeeteigeer xegde-
xe baina;

g) arteelъ болбол yldehen
byxii myngen doxooduudaa
arteeliin çleenyydtei azalta
ydernyydtенъ xubaaxa байна.

Byxil doxoodno oroltonuud
bolbol orohon saghaanь xoišo
nege yderhee xozom bolongyi
olzoborido bişegdexе jоhotoi.

Arteeliin pravleeni болбол дохоодно оролтонуудташји, myн myнгeneи гaргашалгадашји элeр смeтe зoxиoxo бaйнa, eнeнэ xаdаа артеелин члeнyдeи бyгeдeи сyглaгaар бaтaлaгдaнaи hyйлeэр xысeндeэ opодoг бaixа.

Pravleni bolbol myngenel gargaşılıjı gansaxan le smeeteer xaraalagdahan statjaanudaal jojohor xedeg baixa, —pravleni xadaa myngen zöörilijı gargaşın smeeitin nege statjaahaa nygeödedenö oruulxa şadaxagıyı baina, xarin myngilı negeñneen nygeö statjaada oruulxa zıybşörelilijı bygediin suglaan-haa erixe ujalğatı.

Kolxoozniguudai bygediitn sug-
laagaa batallagdahan, kolxoo-
zi azaxiitn xeregelde garg sa-
lagdaxa zilei gargašin smee-
tee, pravleeni bōibol urgasiin-
gaa urgatiin eseslen eiireter,
smeekeer xaaalagdahan gar-
gašaanudaigaa /0 proc. deēē
bišiji gargasalaza šadaxa baina.
Yldehen 30 proc. xadaa rezeer-
vede yldexe ba urgasiitn urg-
atiin eseslen elirheent hylyeer
ba kolxoozniguudai bygediitn
suglaanai togtomziin hylyeer
gargasalagdaxa.

Өөрлөгөө сүлөө байхан мын-
ген зөөрилжи артеель болбол
баангада гы, али сберкаассада
өөрлөгөө текүүшсе сүүдооту
хадagiaza байха. Текүүшсе
сүүдooхoo abxa jabadal болбол
артеелин тырылгэшин ба се-
товoodoi гар табигатай, арте-
елин прaвлeннин прикаазаар хeг-
дeхe".

baadalsaza şadaxaar pokazaa-
telbtai koixoozuudiiji, fee-me-
nyyidiiji ba tyryy xynyuyiiji,
specialistnuudiiji, xydeş aza-
xilin organizaatormuujiiji eliry-
telgiin xyaelme iiji dyrgexe ja-
badaldanş, respublikaansku viis-
tavkoomdo almagaı vistavkuo-
muud, AZO-nuud, aımyıysed-
koomuud ba БЗ(с)P-tiin akoo-
muud bolbol tuhlalşa johtoi.

Byxesojuuzna xyлөө ахaиин
vиставкeдe бeлeдxexе тaлaар
рeспyбликaаyскa виставкoом
бoлoл eнe o.тoй дeкaбpийн 15-
нaа xилeлeй бyxий aйнaгyуушaa
oрoхoн мeдyлгeнyйдийг шaл-
гaзa xилxэнe. Aйнaгaй вистав-
кoомyуд гaзapaрaлaлaнгaй тa-
хaгyуд бa xyлөө ахaиин
speciaлиcнyуд бoлoл мeдyлгe-
нyйдийг шaлгaлтaй xoлбooтoй
byxий мaтepиaлaнyдийг сaг дo-
рoн бeлeдxexийн тyлa бyxий
хэмжeэнyйдийг aхaа тoхoтoй.

Partiilna, soveed organizaacianuud, ilangajaa gazar-tirialangai oorganuud ba viistavkoomuud bolbol mynee delgereze baigaa respyblikaanska sovernovaaniilji tolgoiloxo, terenilji xytelberlexe ba viistavkiin ysloovido taaraxaar hain pokazateltai kolxoozuud, feerm-nyyd ba tyryy xyynydiilji viistav ede byrin xabaaduulxin tula byxii xemzeeger teme xexe ba viistavkede beledxalgiilji konkretneer, operativnaar xytelberlexe johohtol байна.

Je. Xepxeejev,

Byxesojuuzna Kommuniis (bolševigyydei) Paartiin I S T O O R I

XURIAANGII KYIRS

BK(b)P-iin CK-ei Komissiin redaakca doro. BK(b)P-iin CK-er haišaagdahan. 1938 on.

4. REVOLIYCIIN SAAŠANXI DEBZELTE. 1905 ONOI OKTIAABRIDA BOLHON BYXEORODOI POLITIČESKE STAAČKA. CARIZMIIN SUXARILTA. CAARSKA MANIFEEST. XYDELMERIŠENI DEPYTAADUUDAI SOVEEDYYDEI BI BOLOLGO.

1905 onoi namar tel revolyciooно xydeleēn oron sooguur dyren delgerebe. Ene xydeleēn ugaa jixe xyseteiger urgan garaa hen.

Sentiaabrilin 19-de Moskvaada pečaatiuguudai zabastoočka exilee hen. Ene zabastoočka bolbol Peterbyyrgede ba biše biše olon gooroduudta šilzen nosobo. Pečaatiuguudai ene zabastoočka bolbol Moskvaada soogoo, biše biše yileberlin gazaruudai xydelmerišen demzegdeze, niite poliitičeske staačka bolhohon baigaa.

Oktiaabrilin exieer Moskvaada Kazaaska tymer zam deere za bast ov a exilee. Xoito yderen Moskvaaga tymer zamai yzyl byxelleeree zabastovaalaba. Udangyi oron dotori byxii tymer zamuid zabastovaalaba orohon baigaa. Pooča ba telegraaf xydelmerišen zogsogoo. Rossiin club olon gooroduudai xydelmerišen olonmanganai mitingnyyde suglaxa, xydelmerišen xajaxa geze šildexen. Zabastoočka bolbol faabrikahaa faabrikada, zavoodhoo zavoodto, goorodhoo goorodto, raionhoo raiondoo delgeren orobo. Basovaalan baigaa xydelmerišedei xamta zize slyyžašenynd, huragsad, intelligenci—avokaaduud, inženernyy, vračnuud mibebe.

Oktiaabrska poliitičeske zabastoočka bolbol tun xoliin raionuud xyteren oron dotor dyren xaxuu delgerebe, ton gedengi solonuud xyteren xydelmerišedei butinb xaxuu zabastovaalaba byxeorodoi zabastoočka bolbo. Bygedenitii poliitičeske staačkada myn nelen olon bastovaalagsadai bahhan, tymerzamaixidilji, po, toovo-telegraafina slyyžašenyndilji ba biše bišenyydiji toololonyi, millioon xaxuu, gansaxan promishlenni xydelmerišen xabaadalsaba. Orouoi byxii azabatal zogsogodonon baigaa. Pravitelstviin xysen unan xahadašaba.

Sam derzaaviiji esergyysen temesehen arada maassanuudai temeseliiji xydelmerišen angii tolgolohon baina.

Maassovo poliitičeske staačka tuxai bolševigyydai loozung ooringeē rezyltaaduudilji ygebe.

Proletariaad xydelmerišen xaxuu sadaliiji xaruulahan oktiaabrska bygedenitii zabastoočka bolbol xyteeree sošolon caariinji oktiaabrilin 17-noi manifeest gargaža vestypaalexiliin baalhan baina. 1905 onoi oktiaabrilin 17-noi manifeest so „grazdaanska slyeēnyyde xydelmerišen lučnotiitiin soxom oiroo xyrtšegy baidai, heşkel duranai, yge duunai, suglaa ba sojuuudai slyeē erxe“ arada yge xaxuu naiduulag-dahan baigaa. Zakoongargaxa erxeti dymme tataxa, huiguu-linuudaa arad zono byxe anginuudilji xabaaduulaxa geze naiduulag-dahan baigaa.

Igeze, revolyciin xysēer byliginske soveşaatelna dymme xamadan xaj, dahan baigaa. Byliginske dymniin boikoodol-xo genen bolševig taaktika zyb bahhan baigaa.

Tiibe jaabaş, oktiaabrilin 17-noi manifeest bolbol, arad maassilji meşelchen meşba ba xyngexenēer etigşedniit unuulaxa, sag yuze, xyseşee sugluulan beidee, hyyeeren revolyciiji soxom tulada caarita zailaşagy şuxala amiaa abxa gehen uxanaai caarska meşete onihon arga baigaa. Caarska pravitelstvo bolbol, slyeē erxii yge xelen deere naiduulan aad, xerege deere jamarşil hyrxei gexer jymme ygeşgy. Xydelmerišen tariaşan xojor xooxon naiduulag-haa bişe jylşil pravitelstavahaa dabuceer abagay. Xyheşge e e argaa yrgen jixe poliitičeske amiliitiin orondo oktiaabrilin 21-ue poliitičeske zaklyčoononuudai buagyi yşeeen xubidanb amiliit ygtelen baigaa. Tigeeze baixa yjedee, pravitelstvo bolbol arada xysilji tahalaxa nalgaaşin zorilgotigoor xede xeden şuhata jeveriske pogroomuudilji organizovaalaxa, enee soxom mlangaad, mlangaad oluud aluulan ba, tiixede revolyciiji xiuuaxan tulada poliitičeske bandit organizacaanuud: „Orou arada sojuuz“, „Mikaili Arxaangelei sojuuz“ baiguulhan baina. Ende reakciooно pomeeşigyuud, kypecyyu, poobuud ba xyl nyşegen zaguulnuudnaa byridehen xaxad ylenxe elemēnyyde jixegēe roolb daa: ba bahhan ede organizaacaanuudilji arad bolbol „şoorno sooni“ geze nere ygehen baina. Şoorno sooni nuud bolbol, tyry xydelmerišedniit, intelligenci, ceritelen genen revolyciicēnyydui, stydeēnyydui poliitiin tulalaşalgataşar ehter soxizo ba alaxa, grazdanuudai mitingnyyde ba suglaanuudilji galadan, buudan taraaza jaba. Caarska manifeestuin rezyltaaduudab dab-deere ilmeer yzgegeze baigaa.

Tiibe jece arada dunda caariin manifeest tuxai ilme duun tarahan baina:

„Yrge e soşolon caar manifeest gargaža:

Yşeeşedēn—slyeē, amidiinaiinb aarşalxa gebe“.

Oktiaabrilin 17-noi manifeest—zanga geşee ge e maassanuudta bolševigyyd oigluulaa. Pravitelstviin manilestin iyy-leer gargašan ajag aşilji, bolševigyyd provokaaca geşee geze buzagairuulhan baina. Bolševigyyd bolbol xydelmerišedniit zebşge barixilji, zebşge vostaanida beledxexilji unuulahan baina.

Xydelmerišed bolbol daişalxi dryziinenyydiji baiguulxiin xoinohoo yşee ylenxe energicēer orohon baina. Bygedenitii poliitičeske zabastoočka xeze ugzar tataa abhan oktiaabrilin 17-noi tyryşil inlata bolbol, carizmniit unagaaxiin tula saşanxi xysē gargaşilji, saşanxi temeseliit erize baina geze xydelmerišende eli todo bolbo.

Oktiaabrilin 17-noi manifeestilji Lenin bolbol, proletariaad tariaşan xojor caarhaha manilestiiinb ugzar tatan abaad, carizmniit unagaaxar yşee xyşgyi bahhan ba carizm xadaa miil uronigaa argaar ypravilaaxa şadaxaxa tolood, yge xelen deere „grazdaanska slyeē etxenyndilji“ ba „zakoon gargaşa“ oymniit baiguulxili naiduulaa baat bolon, xojor xysenei nege bişilhan sagzuuriin tensyynite yje geşee geze segnehen baigaa.

Oktiaabrska poliitičeske staačkan udui bolhon xui halxita ydyryyde, carizmit temesehen temeseliit şal soo, xydelmerišen maassiin revolyciooно ivoorşesivo bolbol, şine xysete zebşge bolxo xydelmerišen depytaaдуudai Soveedydiji baiguulaa.

Byxii faabrikanuud ba zavooduudhaa tyloolegdehen dele-gaaduudai suglaan bolhon xydelmerišen depytaaдуudai Soveedydiji bolbol, xydelmerišen angii, delxe deere yzgeşeddyi, maassovo poliitičeske organizaaca baigaa. 1905 onoi exin tyryyn tyreze garhan Soveedydiji xadaa 1917 onoi bolševig paartuin xytelberi doro jabaza proletariaadai baiguulhan Soveedydiji zasaqai tyryşilnbi zışete tyxel bolzo şadaba. Soveedyd bolbol arada tyryşilnbi şine revolyciooно toormo baigaa. Soveedyd bolbol, carizmniit ali byxii zakoonuudilji ba noormonuudilji emdeze, arad zeno imagta revolyciooно skit-nuudai baiguulagdaa. Soveedyd bolbol carizmniit, esergyi temesen bodhon arada samodejatelnostilji gargašan zyl baigaa.

Bolševigyyd bolbol Soveedydiji revolyciooно zasaqai exi xaxan geze xaradag baigaa. Soveedydyl xysen ba udxaxanar bolbol byxelleeree vostaaniln xysen ba amzaltahaa dul-diidaxa geze bolševigyyd toolhon baina.

Menşevigyyd xadaa Soveedydiji revolyciooно zasaqai exi xaxiin oorganuud geşee, vostaaniln oorganuud geşee toodoggyi baigaa. Tedener xadaa Soveedydiji, gooroduudai demokratizirovanno samoypravleniinyd şingizeryi niitagai samoypravleniinuud bolgon xaradag hen.

1905 onoi oktiaabrilin 13(26)-da Peterbyyrgede byxii faabrikanuud ba zavooduud degyr xydelmerišen depytaaдуudai Soveedte hungaltanuud bolhon baina. Tere hynindē Soveedte tyryşiln zasedaani bolhon baina. Peterbyyrgiin xoinohoo uduululan xydelmerišen depytaaдуudai Soveed Moskvaada organizovaalag-dahan baina.

Peterbyyrgiin xydelmerišen depytaaдуudai Soveed bolbol Rossiin nelen tomo pravitelstvenno ba revolyciooно ceentrel ba caarska imperiiln stoliciin Soveed bolxooroo 1905 onoi revolyciide şildexil roolb daaxa johotoi baigaa. Gebeş, Soveedydte muu, menşevig xytelberi bahhan deerehee ene Soveed bolbol ooringeē zorilgonuudilji gyisedxegyi jym. Medeeze, Lenin bolbol tiixe yje Peterbyyrgde yşee ygel, xiliin saana yşee baihaar zandaa baigaa. Menşevigyyd bolbol Lenin yge baihiil xeregleze, Peterbyyrgiin Soveedte şur-gan orhon ba xytelberiln gartaa abhan baina. Ilme gehen yşooonuud baixada, Xristalloov, Troocki, Paaryv ba bişed menşevigyydte Peterbyyrgiin Soveedilji vostaaniln poliiti-kada esergyi xanduulaxa şadahanib galxalgi baina. Soldaaduudilji Soveedte olotululaxa ba ede xojorilji niite temeseldēn suglan xolboxiln orondo, tedener bolbol Peterbyyrghe soldaduudilji zailuulxa geze erihen baina. Xydelmerišedilji zebşgele ba edeenilji vostaanida beledxexiln orondo, ene Soveed bolbol negei gazariaa debeheze, vostaaniln beledxede otricaatelna xandan baina.

Revolyciide, xydelmerišen depytaaдуudai Moskvaagai Soveed bolbol tonşil ondo roolb yşedexehen baina. Moskvaagai Soveed bolbol tyryşiln ydyrynydhee exileed eses tee xyter revolyciooно poliitika jabulhan baina. Moskvaagai Soveedte xytelberin bolševigyydte xabaat baigaa. Bolševigyydte aşı uhaar Moskvaada xydelmerišen depytaaдуudai Soveedte xazuugar zergelen soldaduudai depytaaдуudai Soveed togtobo. Moskvaagai Soveed bolbol zebşge vostaaniln oorgan bolbo.

1905 onoi oktiaabrilin dekaabrilin turşaa so xydelmerišen depytaaдуudai Soveedyd xede xeden tomo tomo gooroduud ba xydelmerišed ceentnyydy byxene şaxuu baiguulag-dahan baigaa. Soldaduudai ba matroosuudai depytaaдуudai Soveedydiji organizovaalaxa, tedeenilji xydelmerišen depytaaдуudai Soveedydte niilylyxe gehen nedelgenyyd xegdehen baigaa. Zarim negen gazaria xydelmerišen ba tariaşanai depytaaдуudai Soveedyd baiguulag-dahan baigaa.

Soveedydte nylēnēn ugaa jixe baigaa. Ede Soveedyd bolbol xodo xodo şitiilne bi boldog, sostaavaaraa ofoormilog-doogyi ba butarxai taruu bahhan bolboşil zasaq şingi xereg azai jabuulxa baigaa. Soveedyd bolbol bulian abagiin zamaar pečaatiin slyeē erxe beşelyyze, ş-caasai xydelmeriln yder togtoozo, caarska pravitelstvodo nalooguudaa byy ty-legiti geze arada uriaa xeze xandahan baina. Zarim xeden uşarnuudta, Soveedyd bolbol caarska pravitelstviin myngilji konfiskovaalaxa, tereenee revolyciin tuha xereglede zoriul-dag baigaa.

5. DEKAABRIIN ZEBŞEGTE VOSTAANI. VOSTAANIIN DILDELGE. REVOLIYCIIN SUXARILTA. GYRENEI NEGEDEXI DYYME. PAARTIIN IV (NEGEDEYLEGIIN) SJEZD.

1905 onoi oktiaabrilin ba nojaabrida maassanuudai revolyciooно temeseliit ugaa jixe xyseteiger xygen yrelzelheer bai-ba. Xydelmerišed zabastovaalaxa yrelzelheer baigaa.

Tariaşadai, pomeeşigyuudilji esergyi temeseliit 1905 onoi namar yrgen jixe xemşetel bolbo. Bax oron soxi yjeednyyde gurbani negenhe ylyynb tariaşanai xydeleegēer byxegdehen baiba. Saratovai, Tamboovai, Çernigovskii, Tiflis, Kytansskii ba ondo zarim gybeerniinyd johotoi gegşin tariaşanai vostaaniar byrxegdehen baigaa. Tiibe jaabaş, tariaşan maassanuudai tyritte bolbol yşee dutamaş baiba. Tariaşanai xydeleene organizovaanuob ba xytelberi dutalagdag baigaa.

Xede xeden gooroduudta—Tiflisste, Vladivostoogto, Taşkeentede Samarkandada, Kyyskede, Syxymide, Varşavada, Kijevte, Kigede myn soldaduudai dunda yimeen şağaraba. Kronştaadta ba Sevastopolbdo Çernomorskoo floodoi matroosuudai dunda (1905 onoi nojaabrida) vostaani degzen nosobo. Gebeş, ede vostaaninuud taruu butarxi bahhanhaan bolzo, carizmada darag-dahan baigaa.

Araai ba floodoi zarim şaasunuudta, vostaani xehen uşar şaltagaaniin oficeriinydēni danş bydyylig şiryyn xandalga, muu edeen („goroxii byyntenyd“) g. m. deerehee negen-te bişe bolxog baigaa. Vostavaalagda ede maassa matroosuud ba soldaduud, caarska pravitelstviin unagaaxa zailaşagy şuxala bahana, zebşge temeseliit energicēer yrelzelyy-xe zailaşagy şuxala bahana soznanai yşee ygel baigaa. Vostavaalagda matroosuud ba soldaduud bolbol danş baa mirtne, amagan sedxalite baigaa, vostaaniin exieer arestovaa-lag-dahan oficeriinydēn slyeēlen, tede yşeen bişe alduu xeze, naqaalstviin naiduulga ba argadalagda orzo hamaarahan baigaa.

Revolyciide bolbol zebşge vostaanida şadardan orozo jirebe. Bolševigyyd bolbol caar ba pomeeşigyuudilji esergyi zebşge vostaanida maassanuudilji uriaalan, tus vostaaniln soxom bolxo baihiil oigluulxa baigaa. Bolševigyyd bolbol zebşge vostaanida garaa amaruulan y beledxexē baigaa. Soldaduud ba matroosuudai dunda revolyciooно xydelmeri jabuulagdaa, aamida paartiin seregi organizaacaanuud baiguulagdaa. Xede xeden gooroduudta xydelmerišedhe daişalxi dryziinenyyd baiguulagdaa, dryziinnyydy buu zebşge baxa jabuulda huğaza baiba. Xiliin saana buu zebşge xudagan abaza, tereenee Rossiin oruu niusaar jabuulxa jaba-dai organizovaalag-dahan baigaa. Buu zebşge transportilji organizovaalaxa jabuulda paartiin tomo tomo xydelmerilegşed xabaadalsahan baina.

1905 onoi nojaabrida Lenin Rossiido busaza jirebe. Caarska zandamanuud ba şpion, uduhaa xorgodon baiza, Lenin bolbol ede ydyryyde zebşge vostaani beledxexēde eoreş sexe xabaadalsaba. „Noovajaa zızn“ geşeg bolševig gazedite bahhan statşkan paartiin ycerbyriin xydelmeride zaabari bolzo ygebe.

Ene yjede nyx. Staalin Zakavkazida ugaa jixe revolyciooно xydelmeri jabuulxa taiba. Nyx. Staalin bolbol revolyciin ba zebşge vostaaniln promingud geşee geze menşevigyyd iliriylen gaxaxa. Luşoxim baigaa. Samoderzavilji esergyi end şuud baidaxa xydelmerišedilji şağa egşeer beledxexē baigaa. Caarska manilestin garhan yder Tiflisste bolhon miting deere nyx. Staalin xydelmerişede tigeze xele-hea baina:

„Bodoto deere ilaxiin tlyeē bidene jyyн xeregete ilaxiin tlyeē gurban zylinyd xeregete: negedexin—zabşgele, xojordoxin—zebşgele, gurbadoxin—yşeeşedēn daxin zebşgele“.

1905 onoi dekaabrida Finliadiin Tammerforsodo bolşevigyyd konferencie bolbo. Bolševigyyd menşevigyyd xojor formaalna nege social-demokratikşeske paartida ba başil haa, faktiçeske eēhed eēhedingēe ondo-ondo ceemnyyde xojor ondo paartinuud baigaa. Ene konferencie deere Lenin ba Staalin xojor tyryşiln xije niuraaraa uulzaba. Eneenhe urdatei edener eēhed xoorondoo bişgeger gy, ba bişe nyxedeeşee damzuulan xolbootol baigaa.

Tammerforsko konferenciin şildxeriniinydhee xojor şil-xeberi temdeglexe xeregete: negeniinb—faktiçeske xojor paartinuud bolxogdon xaxarahan paartiin negedeliij gedgeren bodxooxo tuxai, nygeşēn—tyryşiln viitşevske geze nereledegedeg dyymilji boikoodoxo tuxai.

Ene yjede Moskvaada zebşge vostaaniln exilhen deerehe, Leninei soveeder tus konferencie bolbol xydelmerişee jaaralaar dyrgēze, vostaanida beşereē xabaadalsaxa tlyeē delegaaduud bolbol niutaş niutaşta tarahan baina.

Gebeş, myn caarska pravitelstvoş hazaza huğaxay. Myn baha erid şuud temeselde beledxexē baigaa. Japooniit mıl batalaza eneşgeere eoringeē xynde xşer poloşeniilji xytygedxēd, caarska pravitelstvo bolbol xydelmerišen ba tariaşanda dobtolon orozo xaxalaba. Tariaşanai vostaanida abhan xede xeden gybeerniinydte caarska pravitelstvo bolbol seregi poloşeni şonoxood, „arestovannanuudai baxaxay“, „patron gamnaxay“ gehen xerşegil doşxon prikaazuudilji gargaşa, revolyciooно xydeleēn xytelberilegedilji areşegvaalaxa ba xydelmerišedēi depytaaдуudai Soveedydiji tarahan yldexe geze xaxirahan baina.

Moskvaagai bolševigyyd ba tedeeni xytelberi doro xydelmerišen yrgen maassatal xolbootol-bahhan xydelmerišen depytaaдуudai Moskvaagai Soveed xojor bolbol, eneenit xolbootuulan zebşge vostaanida şağ dari beledxexē geze şideb. Dekaabrilin 5 (16)-da Moskvaagai komite d şil-xebşgaraba: temesele jıadal dandan vostaani bolxoxoor xaraaduulan niite poliitičeske zabastoočka şonoxoxilji Soveed duradaxa. Ene şildxer bolbol xydelmerišedēi maassol suglaanuud eeşere demzegdehen baigaa. Moskvaagai Soveed bolbol xydelmerišen angiln hanal zorilji toozo bygedenitii poliitičeske zabastoočka exilxe geze negen hanalaar tolgoloo.

Moskvaagai proletariaad bolbol vostaani exilxedee eērdigēe daişalxi organizacaat baigaa—mlangaad şaxuu dryziinnyydyte, tedeeninb xaxadhaa olonxinb bolševigyyd baigaa. Daişalxi dryziinenyyd myn baha Moskvaagai yşee xede faabrikanuudta baigaa. Buhalgaşad bolbol byxeli deere xojor mlanga şaxuu dryziinnyydyte baiba. Xydelmerišed bolbol şarnizoonilji xamaaxaxay bolgozo, şarnizooni zarimilji tahalan eēhedingēe xoinohoo daxuulxa geze bodohon baigaa.

Dekaariin 7 (20)-do Moskvaada poliitičeske zabastoočka exilbe. Gebeşil, zabastoočkilji oron soogoo dyren delgeriye biragdagayl, zabastoočka xadaa Peterbyyrgde dutamaş demzegdehen baiza, exilxehen abaad enēn, vostaaniln amzalta tullaxa şaansilji huladaxan baigaa. Nikolaajevska, menşevigyyd, xojor zam bolbol caarska pravitelstviin garta zandaa yşee. Ene zamaar jabadal zogsogoyi, tigeşee pravitelstvo bolbol vostaanilji daraxiin tulada Peterbyyrghe Moskva oruu gvardeiske poolkonuudilji jabuulaxa şadaxar baigaa.

Moskvaada şarnizooniib guiban baiba. Şarnizoon xaxaxarim gazartan demşee aabze gehen bodolgotigoor xydelmerišed vostaaniljaa exilbe. Gebeş, revolyciionerinyd şağaldaxa, caarska pravitelstvo bolbol şarnizoono bolhon tolgoloo niite daraxa yredebe.

Dekaariin 9 (22)-do Moskvaada tyryşiln barrikaadannuud bolbo. Udangyi Moskvaagai ylyicenyd barrikaadannuud da daar byrxegdebe. Caarska pravitelstvo ende artilleri xerşiln lebe. Povstaancanuudai xysenhe xeden olon daxin ydy xysete seregyyde pravitelstvo sugluulaba. 9 yderei tyme soo xeden olon mlangan zebşge xydelmerišed groligşed temeseliit yilebe. Carizm bolbol gansai Peterbyyrg, Tver, Zapaadna xizarhaa poolkonuudilji asaral tus vostaanilji daraxa şadaba. Vostaaniln xytelberilji oorganuud baidanagil urda teixene zarmaniinb arestovaalag-dahan, zarmaniinb arestovaalag-dahan baigaa. Bolševigyydte Moskvaagai komite arestovaalag-dahan baiba. Ene zebşge vestylem bolbol xegronoo xolboogyi bolxogdoşon zarima raionuudai vostaanilni bolzo şilzebe. Xytelberilji ceentne xahagdaa, goşol-sooxi temesele oobşo plaan ygeideze ede raionuud şekşetyleb oboroono xizarlahan baina. Ene xadaa, hyyleere Lenin te medegleheni johoor, Moskvaagai vostaaniln hani dahanai şol uzuuran, dildehen şaltagaanuudainb negenilaa baigaa.

Ene vostaani bolbol Moskvaaxi Kraasna Preesni den z ilangajaa yşed şanga ba xatuu şiryyn xaraakterai baigaa. Kraasna Preesni bolbol vostaaniln glaavna krepost, tedeeni ceentriin baigaa. Ene xadaa bolševigyydeer xytelberilji ylyyhen exim daişalxi dryziinenyyd suglaxa baiba. Tigeeş, Kraasna Preesni bolbol gal zadaar darag-daxa, xaxaar uradaxa, artilleri nosoogdohon tımeri gal soo dıtoiten baiba. Moskvaagai vostaani darag-dahan baigaa.

Gansax Moskvaada vostaani boloo bişe. Myn baha xaxa olon ondo gooroduud ba raionuud, revolyciooно vostaanida orohon baigaa. Zebşge vostaaninuud Krasnojaarska, Motoviliixte (Peerm), Novorossiiskodo, Sormoovto, Sevastopolbdo, Kronştaadta boloo.

Baha Rossiin darlag-dahan araduud zebşge temeselde bolhon baina. Gryzy bolbol byxelleeree şaxuu vostaaniln orohon baigaa. Jixexen vostaanil Ukrainadaxi Donbas, Gorloovkada, Aleksandroovskodo, Lygaanskada (Voronişgraad) boloo. Ene temeseliit Latvıda yşed şanga xaraakterli gaar bolbo. Finliandida xydelmerišed bolbol eēhedilnēn. Ulaan gvardi baiguulxa, vostaanida bodhon baina.

Tigeeş xadaa, ene vostaaninuudilji carizm bolbol Moskvaaxidal adiaar xyn buşiln zerlig şiryneer darag-dahan baigaa.

Menşevigyyd ba bolševigyyd bolbol dekaabrilin zebşge vostaanida ondo-ondo şegnelte yghen baiba.

Menşevig Pletanov bolbol zebşge vostaaniln hylyxo „Buu zebşge bazuulaxa xeregyi baigaa“ geze paartiilji zaxa-nelen dairahan baina. Vostaani—xeregyi, xorotoi xereş soşse, revolyciide bolbol vostaanigileşer myreş olxo hen, şağalta geşilji zebşge vostaaniar bişe, xarim temesele demşeeş ne argaar olzo bolxo hen geze menşevigyyd barimitalan an al-lehen baina.

Bolševigyyd bolbol ene şegneltiijin predaatelska şolyl-nelte geşee geze buzagairuulhan baina. Moskvaagai zebşge vostaaniln coped bolbol, xydelmerišen angiln amzaltaxa zebşge temesele bolxotoi baihiil, gansai bataan xaruulaxa şaxax

(Yrgelşeleşen gurbadaxi niurta)

Y R G E L Z E L E L

seviigyyd toolohon baina. „Buu zebsegte bazuuldaxa xeyi baigaa“ gehen Plexaanovai zemelelge daitlata Lee-geezee xariusaan baina:

„Xarin le ylemze erid suudaar, energiiñeer ba dobtoloitoigoor buu zebseg barixa xeregtei baigaa, miil gansa miirne staaqtiin taaraxagiyi ba zyrexelg ba xaira gamgyi zebsegte temeselei zailaagiyi şuxaliiji maassanuudta oilguulxa xeregtei baigaa“ (Leenin, t. X, niuur 50).

1905 onoi dekaabriin vosstaani bolbol revolyyiin ton deeloqkonb baigaa. Dekaaabr soo caarska samoderzaavi bolene vosstaaniiji diilen garba. Dekaaabriin vosstaaniin diileni hyyleer revolyyiin aazamaar suxarixa teise erjelte deze xilhen baina. Revolyyiin debzette bolbol tereenei amaar unaxa jabadalaar heigedebe.

Caarska praviitelstvo bolbol revolyyiin halgaan soxixiin da ene diildelgiij xereglexeje mendyyren orobo. Caarska agnuud ba tiyreemşigyyd eohediingee şuhata xydelmeriiji gebe. Saaza xehelitin ekspeditsiinyd Poolşodo, Latvi-Estoonido, Zakavkazida, Sibiriye byxii şadalaaraa doşoxaşalaa hen.

Gebeşii haa, revolyyiye bolbol yşee daragdaagyl baigaa. Xelmerişed ba revolyyioonno tariaşad udaanaar, baidatai algaar suxarixa baigaa. Ene temesele xydelmerişedei şine nuud xabaadalsana. Staaqkanuudta 1906 ondo milioonhoor xydelmerişed xabaadaba. 1907 ondo—740 mianga. Tariaşad xydelede 1905 onoi tyryşşin xaxadta, caarska Rossiin xadnyidei ten xaxadta şaxuu delgerbe, tere zilei xojor xaxadta byxii yjeednyidei tabanai negende delgeren ba. Aarmi ba flooduudta yimeldeñ yrgelzelheer baigaa.

Caarska praviitelstvo bolbol revolyyiin isergyy temesele gansa repressiier xizaarlaagyl. Repressiin aşı tuhaar şşin amzaltanuudni olood, caarska praviitelstvo bolbol „zakoon-gargaxa“ dyyme tataxa jabadalaar revolyyiye soxilito yge-xe geze şidebe. Iime dyyme tatalgaaraa taniiji revolyyiyechee tahalan halgaza, eneegerce revolyyiin arduulan hyneexe geze bododon baigaa. 1905 onoi dekada caarska praviitelstvo bolbol bolşevig bolkoodoor xon xajagdahan xuşan „soveşcaatelna“ bylişinske dyyme ondoon gehen, şine „zakoon-gargalgyn“ dyyme tataxa zakoon gargaba. Caarska hungaltiin zakoon antidemok-eske balihiin elite. Hungaltanuudan bygedeniitiin bi-gaa. Arad zono xaxadhaan jixenxin, zışeen exenerba 2 milioon ylyyete xydelmerişed jiyenxiidee goolo-gexe erxeje xaha, onaxa baigaa. Hungaltanuudan teg-se baigaa. Hungagşadan, tere sagta xelşedeg johoor 4

ide: gazareşmegeşedei (pomeşşigyyd), gorodoi (byr-ly), tariaşşanai ba xydelmerişedei geze xubaadadag bai-hungaltanuudan sexe bişe, olonşatata baigaa. Hungal-dan faktişeska niuusa bişe baigaa. Hungaltiin zakoon bol ene dyymede milioon tooto xydelmerişed ba tariaşad, nege xedii byleg pomeşşigyyd ba kapitaliştuud olood yzegde xabadaliji xaxaza baigaa.

Dyyme, caar bolbol revolyyiyechee maassanuudni halga-ze hanahan baigaa. Tere yjeede dyymeer damzuulan ga-başş bolxobdi geze tariaşşanai jixenxi xubins etigeze ba. Kadeedund, menşevigyyd, ba esernyyd bolbol voş-gyigeer, revolyyiyegeyigeer aradia xeregtei zuramuudni bolxo jyme şingieer xydelmerişen ba tariaşşanai mixel-baiba. Aradiiji lizege mixelhentei temesele, bolşevigyyd Tammerfoorssko konference deere abtahan şidebe-ge taaralduulan Gyrenei I dyymii bolkoodloxo taakti-sonoxozo jabuulhan baina.

Şilzmtai temesel jabuulxa zuuraa, xydelmerişed bolbol xamta, paartiin xyse negedeliiji, proletariaadal paartiin deliiji erideg baigaa. Negedel tuxai Tammerfoorssko kon-feren deere xelgeheñ şideberieer zebşeglegdehen bolşevig bolbol, xydelmerişedei ene eriliiji demeze, paar-negedyylexe sjeedz tatajaa geze menşevigyydte durad-baina. Xydelmerişen maassin tyrilge dooro menşevii-negedexe zybşeele ygexe baatati boloo.

Leenin bolbol negedelei tyloş baigaa, gebeş revolyyiin talnuud tuşaa raznoglaşinuud balaruulagdagagyl balihan negedelei tyloş baigaa. Bolşevigyyd menşevigyyd bol xoorondo şerjoozno raznoglaşinuud ygei geze ba-taxaar oroldohon primirencener (Bogdanov, Kraşin ba d) paartiida jixen xoro xygehen baina. Primirencener-zeze, Lenin bolbol bolşevigyyd xadaa sjeedz deere

geşee platformoi jirexe, jamar pozica deere bolşevii-bainab, jamar yndehen deere negedel bolxob geze xy-rişende eli todo baixa johotoi erihen baigaa. Bolşevii-ge bolbol iime platformi xoloon gargaza, paartiin ydei xelşende tabihan baina.

1901 onoi aprelede Stokgolmoondo (Şvece) Negedyyle-geze nerelegdehen KSDRP-in IV sjeedz bolbo. Ene sjeedz deere paartiin 57 niutagai organizaacanuudhaa tyloş-şen şidexxi goolostoi 111 delegaadnu suglaraba. Tereen-şadana ene sjeedz deere nacionaalna social-demokrati-aa paartiinudai tyloşegşed: 3—Byndehee, 3—Poolşsko so-demokratişeska paartihaa ba 3—latişeska social-demokra-olka organizaacahaa bailsaba.

Dekaabriin vosstaaniin yjedeşji ba hyyleeren bolşevig organizaacanuudai butasoxigдохon uşarhaa, organizaacanuud araa delegaaduudni elbgeze şadaagyl. Gadana, menşev-ig bolbol 1905 onoi „syleete ydernyyde“ eohediingee deere revolyyioonno marksizmtai jamarşi xabaagyl, maassa deerebyryaazna intelligenciiji abhan baigaa. Tilişsei menşev-ig bolbol (Tilişste teed promiştenna xydelmerişed balihan) ton tomo proletariaaka organizaaca—peterbyr-organizaaca ene sjeedzede xedii delegaaduudni elbge-ge teediiji elbgehen jabadaliji zaaxadaşji xyşed xyrne. Iime deerehee Stokgolmsko sjeedz deere, yneniñ xelşede, bişe haa, olonxin menşevigyydei talada baiba.

Sjeedzin iime sostaav xadaa byxeti xeden asuudalnuud şiddeberinydiiji menşevig xaraaktertaigaar todor-şoloo.

Sjeedz deere, meel *formaalna* negedel bolbo. Bolşev-ig ba menşevigyyd bolbol gol tyleb eohed eohed-şel yzeltei, eohed eohediingee bejee daahan organizaaca-dai zandaa ylebed.

Sjeedz deere xelşegdehen ton glaavna asuudalnuudanb: jama asuudal, tuse yijiji ba proletariaadai angliin yyrge-şii segnetle, Gyrenei dyymede xandaxa jabadal, organi-oonno asuudalnuud baigaa.

Sjeedz deere menşevigyyd olonxin balihan xedii haa, xydelmerişedei bejee xoloduulagyn zorilgoor, sooxi paartiin gleenste tuxai negedygeer paraagrafi-şke formi-roovkiji abxa baatati bolhon baiba.

Caarska asuudal tuşaa Lenin bolbol gazariiji *nacionali-*şka jabadaliji arşalba. Gansal revolyyiin ilaxada, gan-şizmiiji unagaahan hyylede gazariiji nacionalizaacalaa geze Lenin toolohon baina. Ene uşarta gazariiji nacio-nalga bolbol dereveniin ygeiştlyyitei sojuuz baiguu-socialis revolyyiye de şilzen oroxodon, proletariaadta bolzo ygene. Gazariiji nacionalizaacalga bolbol byxii şigeli gazariiji tariaşşad tuxada buşalagylgeer buşaxiiji (konlişcaaliji) erize baigaa. Bolşevig agraar-programma bolbol, caar ba pomeşşigyydi esergyy, ygyede tariaşşadii urlaalan baigaa.

Menşevigyyd ondo pozica deere baiba. Tedener *mynici-*şka programma bylişinske xadba. Ene programma xadaa, pomeşşigyydei gazar tariaşşadai oobşestvennu-

dai medelde bişe, yngerxedee ezemdelgedenş bişe xarin myncipaliteedydei (gexe gy niutagai samoypravlieniinyd gy zeemstvennydei) medelde oroxo baigaa. Tariaşşad ede ga-zariiji eer eeriingee xaba soo *arendovaalaxa* johotoi baigaa.

Mynicpalizaacalgyn menşevig programma bolbol sogla-şaatelşka programma, tiime deerehee revolyyiye xorotol baigaa. Tus programma bolbol tariaşşadiiji revolyyioonno temeselde mobilizaacalza şadaxagyl, pomeşşigyydei gazar-ezemdelgiiji xyşed dyren usadaxaar xaraalagdaagyl baigaa. Menşevig programma bolbol revolyyiin xaxad zamdaa togtoto dyrxer xaraalagdahan baigaa. Menşevigyyd bolbol revolyyiye tariaşşadiiji bodxoşojoo xyşeeşgi.

Sjeedz xadaa olonxi goolosoort tus menşevig programma-ji abhan baina.

Menşevigyyd bolbol, ilangajaa, tere yjlin baidal ba Gy-rei dyymii segnetiin tuşaa rezolyyiye xelşegen deere, eohedi-ingee anti-proletaarska opporitiis zoşoxiioo gargaba. Menşevig Martiinov bolbol revolyyiye proletariaadal gege-mooniiji esergyyen elite vestypaalaba. Menşevigyydte xari-usangaa, nyxer Stalin tus asuudaliji sexe ermegeerenş ta-bina:

„Nege haa proletariaadal gegemooni, ygei haa demok-ratişeske byryaziin gegemooni—lime asuudal paartiida baina, manai raznoglaşii iime baina“.

Gyrenei dyyme tuşaa xel-xe boloo haa, ende menşevigyyd bolbol tere dyymii revolyyiin asuudalnuudni şidexxed, carizma aradiiji şylexede, erxim hain arga zebşeg geze, eeriingee rezolyyiye xynetel bolgon oruulhan baina. Bolşevigyyd, eerge oruun, dyymii carizmiin biragyl tuluur pri-daatog geş, carizmiin şarxiiji bygleze baliha ba bejee taaramzagyl bolomşoron tere doron carizmiin xajazaşxa şirme geşe geze yzehen baina.

IV sjeedz deere hungaldahan Centraalna Komiteedte 3 bolşevigyyd ba 6 menşevigyyd orobo. Centraalna oorganai tedaracada gansal menşevigyyd oobo.

Paardotoroi temesel yrgelzelheer balişan eli baigaa.

IV sjeedzin hyyleer bolşevigyyd menşevigyyd xojoroi xoorondoxi temesel şine xysete geer denerb. Niutaga, formaalna negedehen organizaacanuudta sjeedz tuxai oiood xeze xodol xojor dokladigyyd vestypaldag baiba: negeniñ—bolşevigyydhe, nyşeeñ—menşevigyydhe. Ede xojor li ni-nydyi xelşenei xizyştadta organizaacanuudai olonxi gle-nyyd, j-xenxi uşarnuudta, bolşevigyydei talada baidag bai-şaa.

Azabaidal bolbol, bolşevigyydei ynete balihi ulam ulam jixeer burimalan yzyylexe baiba. IV sjeedzer hungaldahan menşevig CK bolbol eeriingee opporitiizmiiji, maassanu-dai revolyyioonno temeseli xyşed xylberite eze jaaşji şadaxagiyge ulam ulam jixeer xaruul ba. 1906 onoi zun ba n.mar maass-nuudai revolyyioonno temesel daxon şangaraba. Kronş-tadta ba Sveaboorgada matroosnuud vosstaalabad, pomeşşigyydi esergyy tariaşşanai temesel degeze. Tixede menşev-ig CK xadaa, opporitiis loozungnuudni gargaba, tedenei xonohoo maassanuud jababagyl.

6. GYRENEI I DYMIJI TARAAN YLDELGE. GYRENEI II DYMIJI TATAGA. PAARTIIN V SJEEDZ. GYRENEI II DYMIJI TARAAN YLDELGE. NEGE-DEGEER OROD REVOLYYIIN DIILDEHENEI ŞALTAGANNUUD.

Gyrenei I dyymii xyşed yge duulasatai baigaagyn uşar deerehee geze caarska praviitelstvo bolbol ene dyymii 1-06 onoi zun ylden taraaba. Caarska praviitelstvo bolbol aradiiji esergyy repressiiji yşee jixeer şangarulaş, oron dyren, xehen saazalxa ekspeditsiinyd pogroonno deejatelnostiin delgerylyze oiriin sagta Gyrenei II dyymii tataxa gehen şid-xebenje şonoxobo. Caarska praviitelstvo bolbol ton esyry-ji buzaraaşaalba. Tus praviitelstvo bolbol, revolyyiin dooşoo unaza balihi xaraza, revolyyiyechee aiaşaa bolihon baiba.

II dyymede xabaadalsaxa gy, ali bolkoodloxo gy gehen asuudal bolşevigyyd şidexxe johotoi baigaa. Bolkood tuxai xelşedee bolşevigyyd jyre, hungaltada xabaadalsaxahaa miil passivnaar bejee barixa bişe, xarin aktivna bolkoodi xaraa-daa abhan baigaa. Bolşevigyyd bolbol, aktivna bolkoodi xelşede, aradiiji revolyyioonno zamhaa caarska „konstituciin“ zamda şilzyyxe caariin hedelge tuşaa aradiiji hergiilexe revol-lyioonno arga zebşeg geze, tiime hedelgiin talaxa ba ca-riizmda aradii şine xabşalta organizaacalaa arga zebşeg geze xaradag baigaa.

Byinginske dyymii bolkoodlohon ooped bolbol bolkood geşe „sobitnuudaa byxeli deere bataan xaruulagdahan gansaxan le zyb taaktika baigaa“ (Leenin, t. X, niuur 27) geze xaruulaa. Ene bolkood bolbol bytmetei bolkood baigaa, uşar-şan xadaa, caarska-konstituciionno zamai abuulxa aradiiji hergiilehen tedii bişe, myn baha dyymii bi bolzo amza-xa-haan tyryyn, tereeni taladnuulhan baina. Ene bolkood bol-bol, revolyyiin dooşoo unaza xaxada bişe, xarin revolyyiin *urgan degzeñ* debzelitin yjeede yngergegeze, ene debz-ite de tyşeglehen deerehee bytesetei baigaa, iedşji gansal revol-lyiin *debzelitin* ysloovido dyymii taladnuulaa bolxo baina.

Vititsvke geşe gy I dyymii bolkoodlohon jabadal dekaab-riin vosstaaniin diildehenei hyyleer, caariin ilagşa bolood baxada geşe gy, revolyyiye dooşoo unaza jabana geze hana-xaar bolood baxada yngergegehen baina.

„Gebeş, Lenin bişene, ene (caarin) ilatiiji erid şuud ilaita geşe tooloxo yndehen yşee tixede zajaandaş baigaa-gyl. 1905 onoi dekaabriin vosstaani bolbol, 1906 onoi zuniñ bolhon byxeli xeden butarxai zize ba taharxai zarim seregi vosstaaniinud ba staaqkanuud şingitiin eeriin yrgelşetei baigaa. Vititsvke dyymii bolkoodloxo loozung bolbol ene vosstaaniinudni negen zyge xanduulxa ba jiyenxi deeren negedexiñ tyloş temeselei loozung baigaa“ (Leenin, t. XII, niuur 20).

Vititsvke dyymii bolkoodloxo bolbol dyymii taladnuulaa şadaxagyl baigaa, ene dyymii avtoriteediiji nelien unagaaza, dyymede arad zono zarima xubiñ eteligiiji huladxaşji haa, dyymii taladnuulaa şadaxagyl baigaa, uşaran xadaa tus bolkood bolbol, myne eli bolhonoi johoor, revolyyiin xorotol, unalitin uşar baidalda yngeegdehen baigaa. Tiime xadaa 1906 ondo I dyymii bolkoodloxo bytesegyl başba. Encentei xolbogduulan Lenin bolbol eeriingee „Kommunişmdaxi „zyrnei“ bagaşuudai ybeşen“ gedeg suuta broşuura soogoo bişehen:

„1905 ondo „parlamentiji bolkoodlohon bolşevig bolkood bolbol temeselei niuusa ba eli, parlamentiska ba parlamentskahaa gaduuxi formoonuudni taaralduu-lan zalgaşa jabuulxada zarimandaa parlamentskahaa... arşaxada aşagtaş ba argabişe arşaxa şadaxal balihiin yzyylede, revolyyioonno proletariaadii ugaşa jize yneti politişeske oop-door bajazuuulaa. Tixede bişixaniji haa, xygeer zahaza bolmoorşji alduu geşe 1906 ondo „dyymii“ bolşevigyydei bolkoodloxo bolkood balihan. Zarima xynyute xabaadaxa zylynyd, —taaraxa zoşoxo xubialtanuudlagar—politi-o ba paartiida xabaadnuulag-dan xerşegdegeer. Aldunnuudni xedeggyi xyn şen bişe. Iime xynyud ygei ba baizaş bolxogyl. Tiimeş gatai, bişe alouunnuudni xedeg ba tedenei xyngene ba tyr-geneer zahaza şadadag xyn şen“ (Leenin, t.XXV, niuur 182—183).

Gyrenei II dyyme tuşaa xelxe boloo haa, ende Lenin bolbol xubihan uşar baidal ba revolyyiin dooşoo unahan uşarhaa bolşevigyyd „gyrenei dyymii bolkoodloxo tuxai asuudaliji daxon xaraza yzexe johotoi“ (Leenin, t. X, niuur 26). geze toolhon baina.

„Dyymii suglaxada,—geze Lenin bişehen baina,—ti-xede, ene dyymii datoronş ba xazuuxanaaranş aşı tu-hatai agitaaca xeşe arga bi boldog geze ba kadeedudiiji esergyyen revolyyioonno tariaşşantai dytelexe taaktika bolbol Dyyme dator bolxo argatai geze istoori xaruulaa“ (myn tende, niuur 29).

Gansal erid şuud dobtoloxo, revolyyiin debzelitin bi baxa-da tyryşşin zergenydyte dobtoloxo tedii bişe, myn haha zybeer suxarixa, debzelitin ygei bolhon oino, xubi-lan baigaa uşar baidalda taaralduulan taaktikajaa helgen hyyl-şinxin bolzo suxarixa, sasaran butarangi, organizovannoor, aazamaar, paanikagylgeer, daisanal soxifto dorohoo kaad-ranuudaa gargaxiin tyloş bişixanşii haanş arga hybenydiiji xereglen şineer emidxeze, xyşeeş sugluulan gamnaza daisan-daa daxlaad dobtolxo jabadala beledxeze şadaxa xeregtei balihiñ eñ de bygedeeş garza ygeş.

Bolşevigyyd bolbol II dyymii hungaltada xabaadaxa ge-ze şidebed.

Gebeş, bolşevigyyd bolbol dyymede oşoxodoo menşevii-gyyd şingi kadeedudai bloop xeşe organişeske „zakoon-gargalgyn“ xydelmeri xexeeje oşoo bişe, xarin dyymii revol-lyiin intereeste tribyye bolgon xereglexeje oşoo.

Menşevig CK bolbol, heerge oruu, kadeedudai hungal-tiin soglaşecul baxalxa, caarska praviitelstviiji amaaran xaza-şaxa şadaxa zakoon-gargalgyn ycredeeni bolgon dyymii xa-razaa, dyymede kadeedudai demzeşe geze uriaalhan baina.

Partiina organizaacanuudai jixenxin, menşevig CK-gai politiiki esergyy vestypaalaba.

Bolşevigyyd xadaa paartiin şine sjeedz tataxiiji erize baiba. 1907 onoi maida Loondondo paartiin V sjeedz neerebe. Ene sjeedzede jir-xedee KSDRP-de (nacionaalna social demo-k-ratişeske organizaacanuudai xamta) 150 mianga xyter çlen-gyyd toologdozo baigaa. Ene sjeedz deere xamta 336 dele-gaaduud bailsaba. Bolşevigyyd—105, menşevigyyd 97 bai-gaa. Yleşe bişe delegaaduudain, nacionaalna social-demokratişeske organizaacanuudhaa—yngerehen sjeedz deere KSDRP-de abtahan poolşko ba latişeske social-demokra-duudhaa ba Byndehee tyloşegşed baiba.

Ene sjeedz deere, Trocki eeriingee tuxai centrlişeske ge-xe gy, xaxaumenşevig gy p-xeniji elbedyylexe geşe oroldohon bolşo, xonohoo xenş xadabagyl.

Bolşevigyyd bolbol xonohoon polaaş u ba latişanuudni xylen jananan deerehe, sjeedz deere togtuurtai jixenxin bolhon baigaa.

Ene sjeedz deere temeselei gol gol asuudalnuudain ne-gen xadaa byryaazna paartiinudai jamar xandalgaat baxa tuxai asuudal baiba. Ene asuudal tuşaa bolşevigyyd menşevigyyd xojoroi xoorondo temesel yşee II sjeedz deere bol-zo baliha jym. Ene sjeedz bolbol byxii proletarşka bişe paarti-nuud—çornosootenonuudta, okiariştinuudta, kadeeduud-ta, esernyyte bolşevig segnetle ygeze, ede paartiinud tu-şaa bolşevig taaktiki formi-rovaalahan baina.

Sjeedz bolbol bolşevigyydei politiiki haşaagaad, çorno-sootenno paartiinud bolxo „orod aradii sojuuztai“, monar-xiştinuudai, negedemel dvoriansviiñ sovedei, myn tereşen „oktaabriin 17-noi Sojuuztai“ (oktiabriştinuud), torgoo-vo-promiştlenne paartiitai ba „miirne şidexxeltai“ paartiitai xaira gaugyl temesel jabuulxa geşe şidexberti abba. Ede by-xii paartiinud xadaa, tonşji koontrevolyyioonno baliha jym.

Liberaalna byryaziiji, kadeedudai paarti tuşaa xelxe xada, sjeedz bolbol tereetel ebşetgey elirylyen gargalgyn temesel jabuulxa geşe şuradaxal oruulaba. Kadeeske paartiin niur haxilgiu, talyşiv „demokratişizmiiji“ elirylyen soxixo ba tariaş-şan xydeleeniiji tolgoloxo gehen liberaalna byryaziijiñ he-delgenyidei temeseşe geşe sjeedz şuradaxal oruulaba.

Naroudnişesko gy, ali trydovoi geze nerelegdedeg paarti-nuudai (aradii socialiştinyd, trydovoi gryppe, esernyyd tu-şaa sjeedz bolbol socialiştinuudai geşe maskirovaalaxa hedel-genyidiin elirylyen gargaxiji rekomendovaalaba. Myn xam-ta, sjeedz bolbol ede paartiinud tiixe yjeede demokratişeske paartiinud baliha ba goorod ba dereveniin zize byryaziijiñ intereesiiji xaradag baliha deereheñ carizmiiji ba kadees-ke byryaziiji esergyyen niite ba negen doro xabşalta xexlin tulada ede paartiinudai zarim negen soglaşeni xehen baigaa.

Ene sjeedzin yşee bolooşyde, menşevigyyd „xydelmeri-şenei sjeedz“ gedeg neretigeer sjeedz tataxa gehen durad-xaltaigaar vestypaalan baina. Menşevigyydei plaan bolbol social-demokraaduudai, esernyydeji, anarxiştinuudaişji xabaadalsaxaar, iime sjeedz tataxa gehen jabadala baigaa. Ene „xydelmerişenei“ sjeedz gedeg xadaa, nege tiime „par-tiina bişe paarti“ bişe, „yrgen“ zizebyryaazna programma-gyl xydelmerişenei paartiş uşe jiyudiiji jabuulxa johotoi bai-gaa xa. Lenin bolbol social-demokratişeske xydelmerişenei paartiiji likvidirovalxa ba xydelmerişen angliin tyry ot-riadiiji zizebyryaazna maassada buluulxa gehen menşevig-yydei tere tonş xorotol hedelgiiji elirylyen soxihon baina. „Xydelmerişenei sjeedzin“ menşevig loozungiji sjeedz bol-bol erid şangaar şymzelhen jym.

Sjeedzin xydelmeride profsojuuznuud tuxai asuudal tusagaar huuri ezelen baigaa. Menşevigyyd xadaa profsojuuznuudai „xabaagyl baidaliji“ arşalaa geşe gy, profsojuuznuudta paartiin xytelberlii rooliiji esergyyen vestypaalaa. Sjeedz bol-bol menşevigyydei duradnuud xereşeggyi xajaad, profso-juuznuud tuxai bolşevig rezolyyiye abhan jym. Paarti bolbol profsojuuznuudai iceme ba politişeske talaar xytelberlixe xereg-te xyrxe johotoi geze, tere rezolyyiye soonş zaagdahan baigaa.

V sjeedz bolbol xydelmerişenei xydeleende bolşevigyydei tomoxon ilaita bolzo ygeş. Gebeş, bolşevigyyd hanaa te-nigeggyi, hazaza amaraagyl. Bolşevigyydiiji Lenin eneende hurgaa bişe. Urdamni menşevigyydei xeşe temesel yşee baina geşe bolşevigyyd medeze baigaa.

Nyxer Stalin bolbol „Delegaadii zapiskiinuud“ gedeg 1907 ondo garhan statşjaa soogoo, sjeedzin rezyltaaduudta iime segnetle ygehen baina:

„Revolyyioonno social-demokratiin tug doro nege-byxorodoi paarti bolon Byxerossiin tyry xydelme-rişedei faktişeske negdel,—loondonoi sjeedzin udxa iime, tere sjeedzin niite xaraakter iime“.

Ene statşjaa soogoo nyxer Stalin bolbol tus sjeedzin *sos-taav tuxai* medenyidiiji zışee xaruulahan baigaa. Ene sjeedz-de bolşevig delegaaduud gol tyleb tomo tomo promiştlenno raioonuudhaa (Petrovyrg, Moskva, Yraal, Iva-novo-Vozne-seensk ba busadhaa) elbgeegdehen baiba. Tixede menşevig-yyd diilenxi remee-lenne xydelmerişedei, xaxadproletariaad-tai baliha zize yiledberitei raioonuudhaa, myn baha xeden olon xolisogyl seber tariaşşan raioonuudhaa sjeedzede orohon baigaa.

„Bolşevigyydei taaktika bolbol tomo promiştlenne proletariinudai taaktika, xaana angliin zyrişeldeen ilan-gajaa todob, angliin temesel ilangajaa xursab, tede raioo-nuudaa taaktika myn balihiñ elite,—geşe nyxer Stalin tus sjeedzin dyngyidiiji gargaxadaa zaanan baina.—Bolşevizim gedeg, ene bolbol,—johotoi proletariinudai taaktika geşe. Nygeş talahaa, xaana angliin zyrişeldeen

(Yrgelşeleñ dyrbedexi niurta)

Y R G E L Z E L E L

hyrrei todo biseb, xaana angliin temesel maskiroovan, tede rafoonudai taaktika bolxo menesviglyyde taaktika bolbol dilenxidee remeslenne xydelmerisedei ba tariaasan xaxadproletariinuudai taaktika baihaniln myns dutuugyl elit. Menesvigizm g-dee ene xadaa—proletariaadai xaxadbyryaazna elemennyydei taaktika geese. chifrenyvd iigeze xeleze baina.

(RSDRP-in V sjezdin protokoolnuud, niur XI ba XII, 1935 on).

I dyymilji taraan yldexedee, caars bolbol ylemze yge duulasatai li dyyme olxob eeze hanahan baigaa. Gebeš li dyymeš xadaa xylieheendens xyreegyl. Tiime deereheens caars baha ene dyymilji taraan yldeze, ylem e dorotuulhan hungaltin zakoonoi li dyyme tataxa geze ylemze yge duulastai baigaa ba gehen naidaltagaar šildebe.

V Sjezdin hyyleer udangyl caarska pravitelstvo bolbol liyyyn gurbanai geze nerelegdehen uralta yildbe. 1907 onoi liyyynin 3-da caars bolbol Gyrenei li dyymilji taraaba 65 depytaadai baihan dyymiln soclaal demokraticheske fraacka arestovaalagdaza, Sibiri oruu syllegdehen baina. Šine hunaltin zakoon sonoxogdobo. Xydelmerišen ba tariaasanai erxenyd yşee dyymilji taraan yldeze, ylem e dorotuulhan hungaltin zakoon sonoxogdobo. Xydelmerišen ba tariaasanai erxenyd yşee dyymilji taraan yldeze, ylem e dorotuulhan hungaltin zakoon sonoxogdobo. Xydelmerišen ba tariaasanai erxenyd yşee dyymilji taraan yldeze, ylem e dorotuulhan hungaltin zakoon sonoxogdobo.

Stoliipin gedeg caarska ministr bolbol ee-lingee šuhata xudalgyl xydelmerišen ba tariaasan dunda delgeryylebe. Mian aad miangaad revolycionno xydelmerisediji ba tariaasadiji karaaxelna eksep-ditcenyd buudan alahan, ylg hen baigaa. Caarska tyrmiln xanin saagour revolycionneer ydliji zoboozo, nali a baigaa. Ilangajaa xituu širyyin myrdelge myşxelge xydelmerisedei organizaacanuud, exin eel ende. bolsheviglyyd dairagdahan baigaa. Caarska taanuulşad bolbol Fin laandida niusaar baihan Leninilji bedereze baiba. Tederer revolycionin vızdijli x-heen xudaxa gehen baigaa. 1907 onoi dekaabrda Lenin dixin xilin saana, emigraacada ton almasat ai ajuultaigaar garza yrşdebe.

Stoliipinske reakcin xynde xyşer zilnyd xyreze jirebe. Tyryşşin orod revolyciye, iigeze diliden dyrybe. Eneende doro biseb ehen saltagaanuud turalaba.

1. Carlizmi esergiy xydelmerišen tariaşan xojorot bata byxe sojuuz ene revolyciye yşee baigaagyl. Tariaşad xadaa pom eşşigudilji esergiy temeselde vızdoz pom eşşigudilji esergiy sojuuz xydelmerisedei xez jabahan baina. Tee, Carlizmi unagaax ylgöör p-meeşşigudilji unagaax argagyl geze tedener oilgoogyl, caars xadaa pom eşşigudilji nege jabana eze tedener oilgoogyl, tiigeze tariaşanai nelieed jixe xubins caarsa ete, caarska Gyrenei dyymede naidaltai baiba. Tiime deereheer oloxon tariaşad Carlizmi unagaax xilin tyloo xydelmerisedei sojuuz xez jabaxajaa xyşee gyl baina. Tariaşad bolbol jotooi revolycionneer ydyde—bolsheviglyyde etigeliendeer oroxodo, esernyydei soglaşaatelska partida ylyşee etigedeg baigaa. Eneenel rezlystaaui pom eşşigudilji esergiy tariaşadai temesel dutamag organizaalagdahan baigaa. Lenin zaahan baina.

2. Xydelmerišen xam a Carlizmi unagaalgada oşoxojoo, tariaşadai n lie d jix nxi xubiln duragyl baina. Jarad bolbol myn soldaad şineel ymehen tariaşadai yri xybyydei jixenon ba han aarimilji. zan abarida yzedee. Caarska aarimiln zarima xez xubins duudai yimeen ba vosstaaniinud bolboşji, olonxi soldaaduu xydelmerisedei z-bastovka ba vosstaaniinudilji darxadans caarsa yşee turalhaa baigaa.

3. Myn xydelmerisedji hyrrei eliet jabaagyl. Xydelmerišen angliin tyryy oradaud 1905 ondo geroiçeske revolycionno temesel delgehehe baina. Ylemze gegdengi soinuud bolxo derecvinnydeer baigaa bagaxanuud promilenn gybeerninyde xydelmerisedei uudaanaar xylde. Revolycionno temeselde, tede el xabaadalsalga iangajaa 1906 ondo şangadahan baina, gebeş, ene yldede xydelmerišen angliin avangard bolbol nelie n x-m-e-ge-er nulaadagahaa baigaa.

4. Xydelmerišen angliin revolycionin tyryy ba gol xyse-nilns baigaa, gebeş, xydelmerišen angliin partiiin zergede zaişagyl şuxala x-e-gei negedel ba niagtaral baigaagyl. RSDRP—xydelmerišen angliin partii bolbol bolsheviglyd ba menesviglyyd bolzo xojor g-ryppede xubaraahan baigaa. Bolsheviglyyd poste. dovatelne revolycionno liini jabuu za, Carlizmi unagaax jabadaida xydelmerisediji uriza baigaa. Menesviglyyd e-he-d-ine-g-e-s-iglaşaatelska taa tikaaraa, revolycionin toomozlozo, xydelmerisedei nolteen jixenxi xubilin tolojilns erjylez, xydelmerišen angliin xaxalan handa aaza baigaa. Tiime deereheer xydelmerised bolbol revolyciye xodo ebte vestypaalaay, eeringee zergede yşee ne edel ygei baigaa, xydelmerišen angliin revolycionin jotooi gedeg vızdoz bolzo şadaagyl.

5. 1905 onoi revolycionin darxadans, caarska samoderzaavida baruun-jevroopin imperiaalistnyd turalaa. Xari gyrenyydei apaliistnuud Rossio xadagilhan kapital ba ugaa jixe doxoouduuugangaa tyloo alhan baigaa. Tereennee gadana, oşox revolycionin laa haaba, myn bişe oronuudai xydelmerisedji revolyciye boudu geze tedener hergilneen baigaa. Tiime uşarhaa, baruun-jevroopin imperiaalistnyd caars—palaagda turalaa. Francuuzska bankiirnuud bolbol revolycionin daagada geze caarsa ugaa jix: urinaanza ygeneen baina. Germaaniin caars bolbol orod caarsa turalaa bolgon interveuce xexin tyloo olomiananai aarimilji beln bariza baigaa.

6. 1905 onoi sentaabrda Japoontoi xenen miir bolbol caarsa serjoozno r turalaa. Daluda dildehen ba revolycionin hyreter uşarhan jabadainuud, caariji miir, batalxiji jaaruulxa uşatol bolgohon bida. Daluda uul-elg-nb carizmi hulaaduulnaa baigaa. Miir batalxian caarim poloze-nilji şangadaxa.

TOBŞO VIIVODYUD

Tyryşşin orod revolyciye bolbol manai oronoi xygzeltede byxeli istoriçeske polosuan bolzo yşee. Ene istoriçeske polosaa bolbol xojor ylenee byriuehen baina. Manzuriin talada diliden soxiuulnan caarimiln nulaadagyl xeregeze, hylilns e dyymilji xaman arilagaad, caarska bauiia b-utlin xoinuho xam şyyen abca, oktaabrda bolhon zeusege vosstaani xyrtet revolycionin oebzen jabanai negedexi ylenee ba Japoontoi miir batalxanaigaa hyyleer b-jee zanaa caars bolbol revolyciye-hee liberaalni byryaziin aihiji xeregeze, tariaşanai guibat-gylji xeregeze, tedende yglige bolgon viitv-ke dyymilji xajaza ygeed, xydelmerišen angliin esergysen, revolycionin esergysen dobtolozo oronon xojordoxi ylenee byriuehen baina.

Revolycionin jamar-nege gurban zil soo (1905—1907 onuud soo) xydelmerišen angli ba tariaşad bolbol jyriln mirne xyg-zeluin guşan zil soo olzo şaxaxagyl baina, politiçeske xy-myşselei nime baihan hurgaal olzo abnan baina. Xygeitun mirne yşooxvinnuuda xeeen arbaad zil soş eli budo xegede-se bolxogyl baihan jymilji revolycionin nege xedexen zil soo eli budo yildbe.

Carlizm bolbol aradai xaraal muuta daisan myn geze, carizm bolbol gansal mogiloor le sexelidylyze bolmoor byxeter beje myn geze revolyciye elid gargaa.

Liberaalna byryaziin bolbol aradai bişe, xarin caarsai sojuuz erine geze, tere xadaa kontrevolycionno xysen myn ba tereentei soglaşeeni xeze geese aradai predaatelsvatai ton gansa geze revolyciye xaruulaa.

Byryaazna-demokraticheske revolycionin vızdoz gansal xydelmerišen angli baigaa şadaxa geze, gansal xydelmerišen angli bolbol liberaalna kadeeske byryaziin xasan zailuulza, tereenel nylöehe tariaşanilji sylöeşe, p-meeşşigylidilji yi butasoxiz revolycionin esesten xyrgex ba socializm telşenxi zamilji seberleze şadaxa şadabaritai geze revolyciye xaruulaa.

Eseel byyli, azala tariaşad gurbaba jabasji haa xydelmerišen angli sojuuz xez şadaxa şadabaritai, ori gansa serjoozno xysen myn geze revolyciye xaruulaa.

Revolycionin yjede RSDRP soo xojor liini temesehen baina, bolsheviglyyde liini ba menesviglyyde liini xojor. Bolsheviglyyd bolbol revolycionin debzyilen delgeryyle, zebsegte vosstaaniin zamar Carlizmi unagaaxa, xydelmerišen angliin gegemooni baiguulxa, kadeeske byryaziinli ig-n ta-halxa, tariaşantai sojuuz baiguulxa, xydelmerišen ba tariaşadai tylooegsedheer byridehen sagzuuriln revolycionno pravitelstvo baiguulxa, revolycionin ilaltine eseste xyrtet xyrgex gehen ilmenyyd kyrys barihan bainad. Menesviglyyd bolbol, heerge oruu, revolycionin xubiruulan exexe kyrys barihan baina. Vosstaaniin zamaar, Carlizmi unagaaxiin orondo, tedener bolbol ene-nilji reformirovalxa ba „halaruulxa“ geze duradaxa, proletariaadai gegemooniin orondo—liberaalna byryaziin gegemooni gebe, tariaşantai sojuuz xexin orondo—kadeeske byryaziinli sojuuz xeze gebe, sagzuuriln revolycionno pravitelstvo in orondo—oronoi „revolycionno xysenydei“ ceent geese geze Gyrenei dyyme baiguulxa gebe.

Iigeze menesviglyyd bolbol xydelmerišen angida byryaazna nylöe oruulxa zoloşon bolzo, xereg deere xydelmerišen angliin do-oxi byryaziin agentanuud bolzo soglaşaatelsvitiin şabar şalbaag oruu şaagtan unaba.

Boşeviglyyd bolbol partii ba oron soo, ori gansaxan revolycionno—marksis xysen baigaa baiba.

Ilmenyyd serjoozno raznoglaşinuudai hyyleer RSDRP bolbol xereg deere xo or ondo partii bolon bolsheviglyydei partii ba menesviglyydei partii bolon xaxarahan baihan in oilogdosotoi baina. Partiiin IV sjezd bolbol partii dotoxi xereg ydel faktiçeske polozeinde jamar xubilalta oruulaa-gyl. Tus sjezd bolbol partiiin formalna negedelilj zandani yleeen ba n-ge zaaxa byxedxehen baina. Partiiin V sjezd bolbol partiiin faktiçeske negedeen telşe nege alxam uraşan xehen baina, ga ana ene negedeen xadaa bolshevizmliin tug doro yiledegdehen jym.

Revolycionno ydlaşenel dyn ydyli gargaza, partiiin V sjezd bolbol menesviglyydei liini ji soglaşaatelska liini geş-ge-e şym-zeed, bolshevig liini revolycionno-marksis liini geş haiaahan baina. Tyryşşin orod revolycionin b-xii janasar batalan gerşegdeed baihan bygedilji eneeger yşee dixin gerşelebe.

Bolsheviglyyd bolbol uşarbaidalai erize baixadans dobtolon orozo şadaxa baina geze, bolsheviglyyd bolbol tyryşşin zergenyude dobtolon jabaza ba aradiji ştyrmede daxuulan janaa huraa geze revolyciye xaruulba. Gebeş, ene-hee gadana, bolsheviglyyd bolbol myn baiha uşarbaidalai hain bişe xaraakterai bolxodons revolycionin doşooz unixa bolxodons, gurimilgaar suxarixa şadaxa baina geze, bolsheviglyyd bolbol kaadrnuudaa amnan yleze, xys telşer dixin suşarixa, şle e uşarbaidala taaralduulan sineer emxide daisandaa şineer dobtolon oroxin tyloo paanika ba tığşaral agylgeer, zybeer suxarixa huraa baina geze revolyciye xaruulba.

Zybeer suxarixa arga şadabaiygylgeer daisaniiji ilaza bolxogyl.

Dilidexedee, zybeer suxarixa, paanikagygeer, busaldalga gylgeer suxarixa arga şadabaiygylgeer eeringee busaxuul-xahaa zailan g-za bolxogyl.

BK (b)P-in ISTOORIJI ŞINE KNIĞEER YZEZE EXILEE

BK (b)P-in istoriçin xurilaan-76 xynyvd xabaaduulagdaad hural-azi baina. Gadana, lib-xilin leespromxooz deere BK (b)P-in istoriçin yzeze xer-kr yzoog emxidxeged, yzeze kr yzoog emxidxeged, ene kryoogilji tus zadeze, zanaatijaa jabuulxa exil-gehen baina. Ziseelxede, Barun-Tarbagatun leespromxooz deere 55 xyn jabana. Tiigeed, ene partiiina ba partiiina bişenydei huralxa kryzoogud emxid-xegdeed, ede kryzoogudta x-

Ende hajaxan Ulaan-Yde ghorodto respyblikaanska kolxoozno jaarim bolhon baina. ZURAG DEERE: Goo-rodoi azuulşat tula xudaldan abaa bainad.

Mixailovai foto.

Graamotna bişe konsultanta

(„Praavdin“ Buriad-Mongol ASSR-dexi korrespondentho telegraafuar)

Bişyyske rafoonoi partiiina istoriçin „gurbadaxi byleş-aktiv ba partiiina bişe seelskeze bigaa nyxedyydiji kom-intelligence bolbol, BK(b) Partiiin istoriçin gyn-egilgeer şudalan yzeze exilee Partiiin raikoomoi ba tereenei negedexi sekretars nyxer libkooovi zorilgo jyyb gexede, partiiina ba partiiina bişe aktivta praktiçeske tuhalaxa, kvalificirovanna propagandistnuudilji şilen abxa, konsultaa emxidxe j badal baigaa. Raikoom xadaa ene-nen tuxai anaxaralaa tabinagyl Konsultaa xanaaşaşabxa argagyl. Partiiina kabineed jixenxidee suurgadaat baidag. Raikoom bolbol partiiina kabineedilji xytelberilexe ba konsultaa ygeze jabadaliiji politiçeske graamotna bişe propagandist nyxer Morozovto dalgahan baina. Ende hajaxan ene „konsultanta“ bolbol „BK(b) Partiiin

Xubilalta gargaxaar boloo

BK(b) Partiiin Ohkoom ba BASSR-el Sovnarkoom bolbol respybliçin byxii promişlenne predprijaatnuudta yndehniutagal nacio aalya kaadr-xydelmerisediji beledxex, verboovkiin xytelberilexe 1933 onoi 4-dexi ba 1939 onoi 1-dexi kvaartal soo dyrygex tuxai ton konkreetne togtoomzo gargahan baina. Gebeş, manai respybliçin zarim predprijatnuudai administracaanuud bolbol BK(b)P-in Ohkoomoi ba BASSR-el Sovnarkoomni zygheer ygtehen, ugaa jixe politiçeske udxaşanaral ene daaba-nilji gyisedxen baje yylxe xeregte alxabar xariuus laagyl ba ynenöe biyokraticheske johoer xandag baina. Zise lee haa, yiled eril ngöe pragmamili gyisedxex talaar respybliçke dotoxi tyryy predprijaatnuud i negen bolzo baigaa—Ulaan-Ydin şlei mexanizirovanno zavoodoi administraca xadaa, Selengin ba Zedlin aimguudhaa nelieedilji olon toonoi nacionaalna kaadr—xydelmerisediji verovaalka jotooi aad, ene xydelmeriçii bejelyylxe tuxai myneer xyrtet (dekaabrilin 7-noi ydyr xyrtet) xynilji komandi ovaa-

laagyl baina. Gadana, jirexe şine merisedei ali byxii yşee hatzaruulxa jabadaliiji. P lin Ohkoom ba BASSR-el Sovnarkoom bolbol ila-promişlenne pre-prijaatni xytelberilegedei niuun-riusalgada dalgahan Teed, Şile zavood deertalaar xydelmeriden zylinyvd olon bi baina. Gexede, egen tyryşşin a-udal bolxo xydelmer bairin bariğa deere xyriin teempilji xardad En uşarhaa, myneer bariğaa 8 kvartilrai negen bariğa xadaa 1939 I-dexi kvaartal i eses dyryxens berxetel boloo na.

Uşar timede, şile zavdirecke, ilangajaa zavprofsojuuzna organizaacabol zavoodtoo yud-hen-gai nacionaalna kaadr-merisediji beledxex partii ba pravitelstvo in hen daabarinuud iji nariandexxin tula, xydelmeriçii bejelyylxe tuxai myneer xyrtet (dekaabrilin 7-noi ydyr xyrtet) xynilji komandi ovaa-

Kylbtyyrne xydelmeride xaişaxerege xandana

Xorilin aimagil, Çisaanin somonoi „Ulaan bulag“ kolxooz (tyryyleşen Xeseejev B.) bolbol kolxooznigudaat syloeti sagaa seng lig xyxiyyneer yngerex yşooilji baiguulxa şadaagyl. Jyyb gexede, kolxoozduo nege klyybtel aad, eneenee dyrtet orooxo xaxaa, sklaad bolzood baina.

Gadana, myneer xyrtet raadiao ba baani g.m. ton şuxala xeregeti zylinyydilji bi bolgoogyl. Kolxooznigudaatna raadiao b.iguulxa tuxai erile xexedens, raadiao abxa „myn-geen ygel“ geze xariuusdag baina.

Myn, yzeg bişeg medexegylidyji hurgaxa ba gazeed urnaal xaxaxa jabadala ton xaişaxeregeer xandadag, myneer xyrtet yzeg bişeg medexegylidyji medeen abtaagyl ba negeş likvidatorilji oloogyl baixahaa şadana, nyx. Xeseejev xadaa sag yrgelze arxi uza, el eb zailxai jabadal gadag baina.

Bana tus somonoi „Ulaan ta-

Redaaktorilji tyr orologşo D. CEREMPILOON.

KINOOTEETRU UDTA:

Kinoo „ERDEM“

Kinoo „PROGRES“

Vellikoje

Zareevo

11 Ijyly

BURIAAD-MONGOL GYRENEI TEEATR Z. Tymyynov.

DEKAABRIIN 10-da

SESEGMAA

3 aaktatai + kartinatat pjeese

Rezissioor ŞAMBUUJEVAAGAI

postanoovko

Spektaaklin exitelgens 8 qaasta.

Kaassan yderet 11 qaashaa 2 qaas xyrtet ba ydeşin 5 qaashaa 9 qaas bultor neegetel.

Direkce.

Адрес редакции: город Улан-Удэ, Центросоюзная 19. Телефоны редакции: Отв. редактора 8—44, отв. секретаря — 8—23, сельхозотдела 7—55 и протодела 5—07.

NKMP-oi tipografi.

Glavlit № 544